

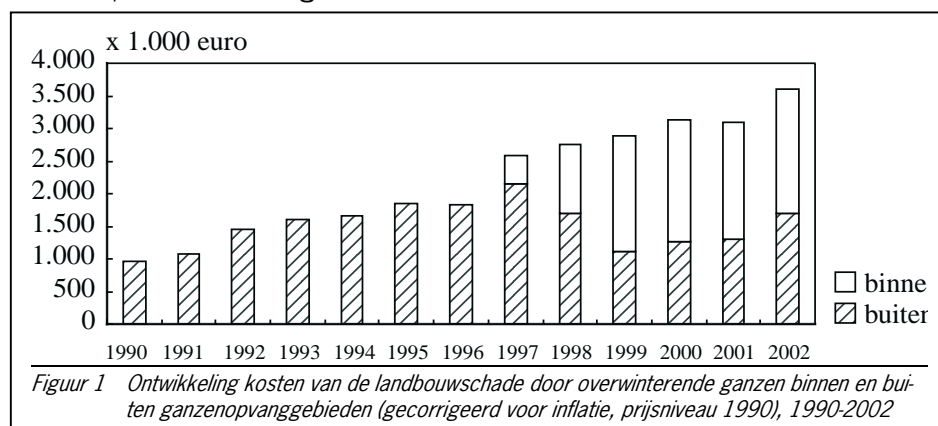
GANZENOPVANG IN DE LANDBOUWPRAKTIJK

Bart Ebbinge, Alterra

Nederland is al eeuwenlang binnen Europa het belangrijkste land voor overwinterende ganzen. De ganzen broeden vooral in het hoge noorden van Scandinavië en Rusland. Sommige soorten broeden zelfs achter de Oeral in Noord-Siberië. Slechts één van de zes soorten, de grauwe gans, broedt tegenwoordig ook weer in Nederland. De zachte winters, groene weilanden en de vele meren en rivieren maken Nederland een ideaal overwinteringsgebied voor deze trekkende grazers. In dit onderzoek is een analyse gemaakt van de experimentele ganzenopvang door tien boerenganzenverenigingen in de jaren 1996 tot 2003. Bij de tien boerenganzenverenigingen zijn 641 boeren aangesloten die in totaal 15.230 ha beheren. Het doel van het onderzoek was om aan te geven wat de kosten en baten van deze manier van ganzenopvang zijn.

Landbouwschade door ganzen

De Nederlandse overheid is zich terdege bewust van de internationale verantwoordelijkheid die Nederland heeft voor het voortbestaan van deze watervogels. Dit bleek vooral uit de Nota *Ruimte voor ganzen* uit 1990. Sinds 1996 vergoedt het Ministerie van LNV de landbouwschade door ganzen, in eerste instantie via het Jachtfonds en tegenwoordig via het Faunafonds. Bij landbouwschade door ganzen moet men vooral denken aan opbrengstderving, doordat een deel van het gras weggegeten wordt. Het effect van begrazing van wintergraan door ganzen is sterk afhankelijk van de weersomstandigheden tijdens het moment van begrazen. Bij droge weersomstandigheden kan begrazen van wintergraan zelfs positief werken op de opbrengst doordat het graan meer aren, maar minder stro oplevert. Bij natte weersomstandigheden kan de bodem echter door de ganzenpoten dichtgetrapt worden, waardoor er juist ernstige opbrengstvermindering op kan treden. Figuur 1 geeft het verloop van de omvang van de landbouwschade door ganzen weer (gecorrigeerd voor inflatie, prijsniveau 1990). In absolute bedragen werd in 1990 één miljoen euro uitgekeerd en in 2002 vijf miljoen euro. De figuur laat zowel de kosten door landbouwschade binnen de ganzenopvanggebieden zien, als ook die in gebieden daarbuiten.

Afhandeling van schade niet tevredenstellend

Het afhandelen van de schadeclaims liep niet altijd even vlot. Boeren moesten proberen de schade te voorkomen door de ganzen te verjagen. Lukte dit niet dan moesten ze de schade melden. Enkele malen kwamen taxateurs om de schade op te nemen, en uiteindelijk was het nog maar afwachten wat er uitbetaald zou gaan worden. Vanwege de onvrede met deze situatie, is er in een aantal gebieden waar structureel ganzeschade werd gemeld, geëxperimenteerd met een methode waarin boeren van tevoren een vaste vergoeding

per hectare kregen als ze de ganzen met rust lieten. Dergelijke experimenten konden alleen uitgevoerd worden als er aaneengesloten gebieden voor de ganzenopvang aangeboden konden worden. Dit vereiste veel onderlinge samenwerking tussen boeren. Speciale boerenganzenverenigingen werden opgericht, in feite een soort agrarische natuurverenigingen.

Vergoedingen toereikend

In dit onderzoek is nagegaan of de financiële vergoedingen van 200-300 euro per hectare een reële afspiegeling zijn van de inkomstenderving die boeren lijden door schade aan gewassen en door hun vee langer op stal te moeten houden, en wat de opvang van ganzen betekent voor de in Nederland overwinterende ganzen. Van de ca. 1,5 miljoen ganzen die in Nederland overwinteren werden maximaal circa 400.000 aangetroffen binnen het 15.000 hectare grote opvanggebied. Het betrof de volgende ganzensoorten: kolgans, brandgans, rotgans, kleine rietgans en grauwe gans. Het totale opvanggebied is onderverdeeld in tien deelgebieden, zeven in Friesland (waarvan drie op de Waddeneilanden), één in Groningen, één in Gelderland en één in Noord-Holland. De directe derving voor boeren werd door het LEI op ca. 250 euro per hectare geschat. De financiële vergoedingen kunnen dus als toereikend worden aangezien.

Positieve ervaringen boeren

Door middel van enquêtes onder een deel van de betrokken boeren en onder vertegenwoordigers van natuurbeschermingsorganisaties werd een beeld gekregen van de behaalde resultaten in de tien opvanggebieden. Het meest opvallende resultaat was dat de boeren een veel positievere houding kregen tegenover natuurbescherming. Dit komt met name doordat in de experimentele situatie de oude schaderegeling werd vervangen door een van tevoren afgesproken bedrag zodat men wist waar men aan toe was. De oude schaderegeling was immers gekarakteriseerd door onzekerheid en late uitkering van de uiteindelijk toegekende schadetegemoetkoming. In de experimentele situatie konden de boeren hun bedrijfsvoering aanpassen aan de structurele aanwezigheid van ganzen in de winter. Ook de belangstelling voor de ganzen zelf was sterk toegenomen. Daarnaast waren er ook initiatieven ontplooid voor educatie van schoolkinderen, zoals speciale lespakketten, en voor natuurliefhebbers, zoals bezoekerscentra.

Toekomst

De huidige minister van LNV is sterk voorstander van de inschakeling van boeren bij de natuurbescherming en hij deed de nodige toezeggingen om het ganzenopvangbeleid te continueren en zelfs verder uit te breiden. Het Ministerie van LNV en de afzonderlijke provincies zijn nu druk bezig met het maken van plannen om de ganzenopvang door boeren uit te breiden van 15.000 naar 80.000 ha. Op deze manier kan voor een structurele oplossing gezorgd worden die goed is voor de overwinterende ganzenpopulaties in Nederland. Tijdens de experimentele situaties was er steeds sprake van eenjarige contracten. De boeren zouden liever langjarige contracten zien, zodat hun bedrijfsvoering beter erop afgestemd kan worden. Daarom wordt er naar gestreefd om tot meerjarige oplossingen te komen zodat de opvang van ganzen structureel in de bedrijfsvoering opgenomen kan worden.

Meer informatie:

Alterra-rapport 792, *Ganzenopvangbeleid, internationale natuurbescherming in de landbouwpraktijk*